

Zomerserie: Mijn favoriete boek

Doopsgezind in een zwart jurkje

Marijke Laurens

Na haar schooltijd trekt Rhoda Janzen (1963) de deur van haar mennonitische jeugd in Californië stevig achter zich dicht om de wijde, seculiere wereld van wetenschap en literatuur in te stappen. Maar op haar 43ste is ze weer thuis om bij te komen van een ernstig auto-ongeluk en haar mislukte huwelijk met een man die haar verlaten heeft voor ene Bob, die hij heeft leren kennen op gay.com. Met veel humor beschrijft ze de levensstijl ('strijdbare soberheid') van haar ouders, waardoor ze als schoolkind zo'n onpopulair buitenbeentje was: geen hippe lunchtrommeltjes, eindeloos verstelde kleren en niet mogen dansen – hoewel dat laatste soms goed uitkwam... En ach, na al die jaren zijn de *kartoffelsalat* en de *borsjtj* van haar moeder opeens zo smakelijk, dat ze als 'Recepten voor Eten om je voor te Schamen' in Janzens boek mogen staan.

Wij mennonieten

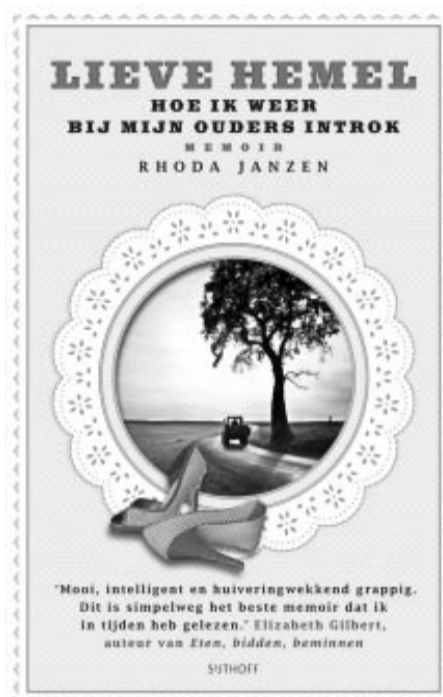
Het verblijf bij haar familie doet goed en al gauw neemt ze enthousiast deel aan het menniste sociale leven. Toch blijft ze zich ergeren aan de patriarchale opvattingen van haar broers en

evenmin laat ze zich een nette huwelijkskandidaat aansmeren, ook al bezit die een tractor. Maar ze voelt zich wonderwel thuis in de nuchtere en blijmoedige cultuur van haar ouders, die immers ook bij haar identiteit hoort. Vandaar dat ze onbekommerd durft te vertellen over hoe 'wij mennonieten' in het leven staan.

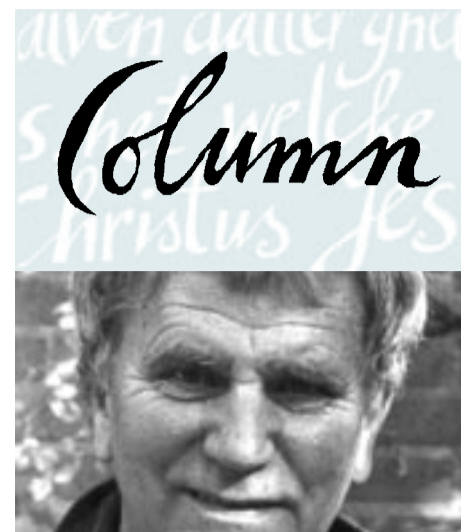
Bestseller

In Amerika en Engeland is 'Mennonite in a little black dress' een bestseller; Janzen (ze is docent *creative writing*) schrijft inderdaad erg vlot en trendy ('Duh!'). Ze neigt niet tot theologische diepzinnigheden: ook in Amerika gaan daden woorden te boven. Maar haar anekdotes zijn veelzeggend, juist omdat ze zo alledaags of zelfs regelrecht plat zijn. De kracht van haar boek is dat het zich laat lezen als een 21ste- eeuwse, menniste versie van de gelijkenis van het verloren kind, dat na een wild leven gewoon weer thuis kan komen. Hilarisch is verder de bijlage over de geschiedenis van de Noord-Amerikaanse mennonieten (geen amish!), die ooit in de Oekraïne benijd werden om hun rijtuigen. Aardig voor leesclubs is ten slotte de lijst met discussievragen bij dit

boek, al zijn ze soms erg sturend. Al met al een zeer herkenbaar en amusant verhaal, dat wel degelijk ergens over gaat. Het is alleen jammer dat de sterke Amerikaanse titel verwaterd is tot een ielig kreetje als 'Lieve hemel'. 'Mennist in minirok' zou de lading toch echt beter dekken.

Rhoda Janzen, 'Lieve hemel. Hoe ik weer bij mijn ouders introk'. Sijthoff-Amsterdam 2011, ISBN 978-90-218-0468-2. Oorspronkelijke titel: 'Mennonite in a little black dress' (2010). Prijs €14.49

Een Griek

Jaap Gulmans

Ooit Jezus ontmoet? Kom langs, drink hier een koel glas Griekse retsina en ik zeg je eerlijk, hoe ik hem in levenden lijve wilde tegenkomen. Ik zag Hem doodgewoon in het wijkgebouw van de hervormden in de Javastraat in Amsterdam-Oost. Als je daar op zondagmorgen binnenkwam, dan speelde hij flauw-glimlachend voor een dertigtal zielen de sterren van de hemel. Na afloop van de plechtige trias gebed-lied-verkondiging schoof hij zwijgend aan bij de koffiedrinkende christenen en begon dan de parabel van Jezus aan de bijna-verzadigden opnieuw uit te leggen. Maar nu scherper, speelser. Leniger. Ademloos zag ik het gebeuren: Jezus redivivus aan de Douwe Egbertskoffie in oost. Wat je zoekt, dat vind je. Inderdaad, dat zei Hij. Tien weken camperden wij in Griekenland en Italië. Op een avond aten we bij een Grieks echtpaar. Op een of andere manier had de man voor mij iets fascinerends. Vanaf het begin.

Op zeker moment vroeg ik hem, hoe hij de Griekse economische crisis bekeek. Waren de Grieken lui, verwend? Moest de Griekse broekriem vijf gaatjes kleiner? Hij antwoordde mij zoals Jezus de rijke man antwoord gaf, met een parabel. Dat wil zeggen: met een parallelverhaal met een pointe. Een ánder verhaal, dat richting geeft aan een antwoord op de vraag.

De Griek zei: 'Een broer van mij raakte verslaafd aan drugs. Hij maakte veel schulden, op den duur kwam hij in de gevangenis. Wij, zijn broers, bezochten hem geregeld. Ik zag ook hoe hij in de gevangenis bezocht werd door een man, die ik niet kende en die steeds vaker bij hem kwam. Ik vertrouwde het niet. Hij noemde zich vriend van mijn broer en allengs werd hun vriendschap solider. Hij bleek rijk te zijn en beloofde hem: 'Ik haal je uit deze bajes, ik betaal je schulden, ik zorg dat de rechter je vrijspreekt. En we maken een contract: jij betaalt mij in zoveel termijnen het geleende terug. En als dat niet lukt, dan krijg ik van jou de twee boerderijen, die jij gekregen hebt uit het familiebezit.'

En m'n broer ging akkoord. Hij kwam vrij, begon z'n leven opnieuw en ging, zoals afgesproken, terugbetalen. Maar dat lukte van geen kanten. De termijn was te kort, het bedrag te hoog. Dus zei de vriend, dat het nu zijn beurt was. En de rijke eigende zich de twee boerenplaatsen toe en liet de ex-verslaafde berooid achter.

Mijn Griekse gastheer had gesproken. Hij keek mij aan: Griekenland moest op de knieën voor het rijke Duitsland en Holland, de broodmagere Griekse kip moest in een mum van tijd gouden eieren leggen. Dat was de pointe. Ja, ik snapte het. Ik nam nog een slok retsina en dacht: deze parabel blijft mij bij. Sprak Hij niet als een Profeet-onder-ons?

Leeswerk (boeken)

Steen

Verdriet kit al mijn krachten samen, zodat ik roerloos word als steen. Mijn hele wezen wordt materie, een ondoordringbaar star mysterie, o sla de rots, opdat ik ween.

Martin Maassen

'Steen' is een van de ruim honderd gedichten die de dichteres M. Vasalis (pseudoniem van Margaretha Drooglever Fortuyn-Leenmans, 1909-1998) ons tijdens haar leven naliet. Uit de drie bundeltjes die verschenen in 1940, 1947 en 1954 wordt met regelmaat geciteerd. In kerken, leeskringen of op poëzieavonden, Vasalis duikt op. Dat heeft in de eerste plaats te maken met de zeggingskracht van haar werk dat een breed publiek blijft aanspreken, getuige ook de enorme hoeveelheid herdrukken van haar bundeltjes. Prachtige eenvoud. Veel melancholieke, mystieke pareltjes die volgens Vasalis 'kersvers' moesten zijn, want anders deugden ze niet. Zo zijn er tijdens haar leven nogal wat gedichten gesneuveld, extreem kritisch als zij was. Gelukkig konden de erfgenamen in 2002 nog 53 gedichten publiceren uit haar nalatenschap in de bundel 'De oude kustlijn'. Net als de dichter Hans Andreus komt Vasalis daarin met een wondermooi laatste gedicht onder de titel 'Sub Finem':

Door een paar mensen gekend...

En nu nog maar alleen het lichaam los te laten – de liefste en de kinderen te laten gaan alleen nog maar het sterke licht het rode, zuivere van de late zon te zien, te volgen – en de eigen weg te gaan.

Het werd, het was, het is gedaan.

Fundamentele thuisloosheid

Wil je van iemand van wie de gedichten zo tot de verbeelding spreken weten hoe haar leven in elkaar zat? Maaike Meijer, hoogleraar genderstudies aan de Universiteit van Maastricht, beantwoordde deze vraag met een meer dan volmondig 'ja', getuige haar biografie van 967 bladzijden. Maaike Meijer geeft een aardig beeld van het leven van Vasalis als een vrouw die als (kinder)pschiatr, moeder en vriendin intens bij andere mensen betrokken was. Een kwetsbare vrouw die volgens Meijer 'vaak last heeft van een fundamentele thuisloosheid'. Een vrouw ook die haar privéleven zeer afschermdde, ondanks haar intense contacten met een schier onnoemelijk aantal publieke figuren. Zo levert vooral de beschrijving van haar contact met Gerard Reve veel moois op. Reve beschrijft Vasalis in een brief aan haar uit 1966 als de 'bijna anonieme dichteres van de Drie Bundels in Een Kwart Eeuw, moeizaam bezig zielszieke mensen beter te maken'. Vasalis raakt als vriendin en als getuige-deskundige betrokken bij het Ezelsproces dat Reve uiteindelijk een vrijspraak oplevert. Het is de verdienste van Meijer dat zij die contacten ontrafelt. Maar daar staat tegenover dat zij er wel erg veel woorden voor nodig heeft. Van het principe

'schrijven is schrappen' heeft zij helaas niet gehoord. Ook is het ronduit storend dat Meijer aan *Hineininterpretierung* doet. Zo probeert zij Vasalis in een linksige, feministische hoek te duwen. In dat 'toedichten' is de biografie helaas onprofessioneel. Dat levert de nodige ergerniswekkende passages op in vaak slecht Nederlands. Wat zou Vasalis hier allemaal zelf van gevonden hebben? In een brief aan Reve schreef zij: 'Ik hoef helemaal niet begrepen te worden, maar wel door een paar mensen gekend'. Het zijn er door deze vuistdikke biografie meer dan een paar geworden...

Maaike Meijer, *M. Vasalis. Een biografie* is verschenen bij uitgeverij Van Oorschot. ISBN 9789028241497. Prijs: €35.